

17.05.2023

Hvad vil Europa med Tyrkiet efter valget?

Vi bør bruge valget til at diskutere, hvad Europa vil med Tyrkiet, og ikke blot, om Tyrkiet vil os. Måske valget i Tyrkiet også byder på store muligheder for et nyslået "geopolitisk Europa".

Skrevet af

Rasmus Egmont Foss

📞 +4561106288

✉️ rasmus@thinkeuropa.dk

Mads Jedzini

📞 +45 71 74 45 42

✉️ mads@thinkeuropa.dk

De seneste uger er Tyrkiets valg d. 14. maj blevet udråbt til et enten-eller mellem to skæbner. Nogle mener, at tyrkernes velstand og frihed er på spil, når de skal vælge mellem præsident Recep Tayyip Erdoğan og oppositionsleder Kemal Kılıçdaroğlu. Under rubrikken "verdens vigtigste valg i 2023" ser andre resultatet som et præj om, hvor historiens pil peger hen: mod demokrati og liberale værdier eller i retning af autokrati og egenrådige herskere?

Men selv hvis Kılıçdaroğlu vælter Erdoğan og demokratiserer Tyrkiet, er det tvivlsomt, hvad en spraglet koalition af seks vidt forskellige partier derudover kan enes om. Det gælder især landets udenrigspolitik, hvor tonen nok vil være ny, mens den kontroversielle politik overfor lande som Grækenland, Cypern og Rusland næppe vil ændre sig.

Sikkert er det derimod, at uanset hvilken retning Tyrkiet tager, vil landet forsat være en besværlig, men uundværlig partner for Europa. I Europa bør vi bruge valget til at diskutere, hvad vi vil med Tyrkiet, og ikke kun, om Tyrkiet vil os eller ej.

Forholdet er mere anstrengt end længe. Efter krigen i Ukraine er gnidningerne mellem Erdoğan og Vesten kulmineret i en blokering af svensk NATO-medlemskab og splid om sanktioner mod Rusland. Ufreden mellem Tyrkiet og EU-landet Grækenland er ligeledes eskaleret i 2022, hvor Erdoğan har truet med missilangreb på Athen i den årelange konflikt om øer i Det Ægæiske Hav.

Men Tyrkiet byder også på store muligheder for et nyslået "geopolitisk Europa" – en identitet, som senest Olaf Scholz understregede vigtigheden af i sin tale på Europadagen 9. maj. Med sin beliggenhed på en korsvej mellem Mellemosten, Asien, Nordafrika og Europa er landet uomgængeligt i EU's migrationspolitik. Som økonomisk allieret kan EU bruge Tyrkiet til at mindske afhængigheden af Kina og Rusland. På sigt har det endda potentiale til at blive en vigtig leverandør af energi. Og så kan EU tilbyde tyrkerne et tiltrængt alternativ til deres russiske afhængighed og dermed sikre sig en vigtig allieret i genopbygningen af Ukraine.

Meget afhænger af Tyrkiets tilgang til Europa, og her kan valget blive afgørende. Men måske lige så vigtig er Europas politik overfor Tyrkiet efter valget. Ligesom europæiske politikere efter krigen i Ukraine har revurderet deres syn på forsvar, industripolitik og russisk energi, bør de også i højere grad tænke strategisk for at udnytte potentialet i et tættere samarbejde med Tyrkiet. Krigens lektie er, at Europa ikke kan tage andres støtte for givet, blot fordi vi er stolte af vores værdier – men at vi må kæmpe aktivt for alliancer i en verdensorden, hvor Europa ikke er i centrum.

Tyrkerne hungrer efter forandring

Set fra Europa fremstår det tyrkiske valg netop som en folkeafstemning om vores værdier. At genoplive demokratiet er den afgørende mærkesag for de seks oppositionspartier, der udgør 'nationsalliancen' mod Erdoğan: Kılıçdaroğlu går til valg på at øge mediefriheden, bekæmpe korrupsion samt afpolitiserer dommerstanden og embedsværket. Han vil frem for alt styrke parlamentarismen ved at tilbagerulle den forfatningsreform, som Erdoğan brugte til at udvide præsidentens magtbeføjelser dramatisk efter kupforsøget i 2016.

Lider Erdoğan et knebent nederlag, bliver valget også en test af, om demokratiet stadig ånder. Selvom det offentlige rum er tiltagende ufrit, har tyrkiske valg hidtil været retfærdige ved stemmeboksene, og forsøg på valgmanipulation bliver som regel straffet af vælgerne. Det var fx tilfældet ved valget af Istanbuls borgmester, hvor oppositionens lille sejrsmargen blev udvidet til en klar triumf, efter Erdoğan krævede valget omgjort.

Men for tyrkerne selv står landets skrantende økonomi lige så højt på dagsordenen som demokratisering. Tyrkiet dør med en grasserende inflation, der i oktober 2022 oversteg 85 pct. og gradvist udhuler købekraften. Kılıçdaroğlu har forsøgt at hale vælgere ind ved at illustrere problemet på en hverdagsagtig måde: I en populær video forklarer han, hvordan prisen for et kilo løg er femdoblet over de seneste 18 måneder. Det er ifølge oppositionskandidaten "den virkelige dagsorden for borgerne" - ikke store geopolitiske visioner, men at få hverdagen til at hænge sammen.

Til dels er inflationen en selvforskyldt konsekvens af Erdoğan's uortodokse pengepolitik: Præsidenten har længe nægtet at hæve renten for at sænke inflationen, af frygt for at dæmpe væksten. Den tyrkiske lira har siden været i frit fald, så den i dag er under en tiendedel af sin dollarværdi i 2013. Økonomien hungrer nu efter udenlandsk valuta og investeringer, så Tyrkiet kan betale sin udlandsgæld og opretholde valutareserver. Det har bl.a. sat landet i et prekært afhængighedsforhold af både Rusland og Kina, hvorfra Erdoğan har opsøgt kapital.

Erdoğan's politiske projekt er grundlæggende en fortsættelse af den kurs, han har fulgt de senere år. Tyrkiet skal opnå vækst og fornyelse gennem store infrastrukturprojekter, og landet skal indtage sin *Platz an der Sonne* på den internationale scene. I valgkampen har han uddelt gaver til højre og venstre: gratis gas, gratis internet til studerende, lønforhøjelser til offentligt ansatte. Læg dertil storstilede lanceringer af et nyt krigsskib, en tyrkisk elbil og et (russiskbygget)

kernekræfter. Imens har Erdoğan fortsat sin antivestlige diskurs, der tydeliggør slægtskabet med andre autokratiske ledere som Ungarns Viktor Orbán eller Vladimir Putin.

Den 74-årige oppositionsleder Kılıçdaroğlu er derimod blevet kaldt "Tyrkiets Joe Biden", fordi han slår sig op på at få økonomien på ret køl og sikre demokratiet, men ikke vil sætte sig på magten de næste tyve år. Kılıçdaroğlu er – meget symbolsk – formand for netop det parti, som Mustafa Kemal Atatürk, Tyrkiets første præsident, grundlagde for 100 år siden i forbindelse med omdannelsen af det osmanniske rige til en tyrkisk republik.

En del af den økonomiske *malaise* bebrejder oppositionen også Erdoğan's migrationspolitik, et andet centralt tema i valgkampen. Ved Erdoğan's magtovertagelse i 2002 var der omkring 5000 migranter i Tyrkiet; i dag er der ifølge den tyrkiske regering omkring seks millioner. Kritikerne har hævdet, at antallet af migranter – særligt fra Syrien – har øget inflationen, og oppositionen vil sende folk tilbage til deres hjemlande. Det vil efter alt at dømme kræve en normalisering af forholdet med Syrien og præsident Bashar Al-Assad.

Forvent ikke en revolution af udenrigspolitikken

Under Erdoğan har tyrkerne vænnet sig til at være en regional magt i egen ret; en 'non-aligned' stat, der ikke er del af en bestemt blok eller underlagt et normativt fællesskab som EU. Det vil næppe ændre sig afgørende under en ny regering.

I valgkampen slår oppositionen sig ganske vist op på at trække Tyrkiet tættere mod Europa: En ny regering under Kılıçdaroğlu vil genåbne de strandede forhandlinger om EU-medlemskab, styrke det økonomiske samarbejde og føre en mindre konfrontatorisk udenrigspolitik. Under alle omstændigheder vil en frisk tone og fornyet demokratisering i sig selv lette stemningen mellem EU og Tyrkiet.

Om løfterne sker fyldest efter en mulig valgsejr, er dog stærkt tvivlsomt. Intet tyder på, at oppositionen hverken agter eller formår at løsne de stramme knuder, der forhindrer en hastig forsoning.

Særligt bunder Tyrkiets stridigheder med EU-landene Grækenland og Cypern i dybere uenigheder. I årtier har tyrkerne og grækerne skændtes om suveræniteten over øer i

Det Ægæiske Hav, der rummer lukrative gasfelter. Senest sendte Erdoğan i december slet skjulte trusler om at sende missiler ind over Grækenland.

De to lande strides også om den nordlige del af Cypern, som Tyrkiet invaderede i 1974 og som det eneste land i verden anerkender som en selvstændig stat. Til den kystlinje knytter sig ligeledes råderet over havområder med potentielle ressourcelagre.

Kılıçdaroğlu udtaler sig mere diplomatisk end Erdoğan, men forventes ikke at rykke ved Tyrkiets politik i havene mod syd og øst. Som den græske premierminister Kyriakos Mitsotakis udtalte op til Grækenlands eget valg d. 21. maj, "Jeg har ingen illusioner ... - tyrkisk politik kommer ikke til at ændre sig fra den ene dag til den anden."

Efter Ukrainekrigens udbrud er Tyrkiets tætte bånd til Rusland blevet en anden kilde til splittelse. I det seneste år har Erdoğan øget landets økonomiske og strategiske afhængighed af Rusland. Alene i 2022 blev samhandelen næsten fordoblet, hvor særligt olie flød mod Tyrkiet i hidtil usete mængder, mens mikrochips og andre produkter underlagt vestlige sanktioner kom til Rusland. I april indviede Erdoğan en stor atomreaktor bygget med russisk teknologi og støtte. Derudover får Tyrkiet 40 pct. af sin gas fra Rusland og har længe nydt godt af penge fra russiske turister.

Til grund for venskabet ligger ikke nødvendigvis sød musik, men derimod en tyrkisk trængsel efter udenlandsk valuta - og her dækker Rusland et akut behov.

Den voksende afhængighed gør det sværere, hvis ikke umuligt, for en ny regering at gå imod Rusland. Frygten for hævnaktioner leder især tankerne mod Syrien, hvor Rusland er stærkt engageret syd for den tyrkiske grænse. Som Asli Aydintasbas fra European Council on Foreign Relations formulerede det til et webinar hos Tænk tanken EUROPA d. 10. maj: "Hvis Tyrkiet stiller sig fuldt ud bag Ukraine, tager det kun et par dage for Rusland at sende et par hundrede tusinde syriske flygtninge til Tyrkiets grænser fra Idlib."

Selv med gode intentioner kan en ny regering under Kılıçdaroğlu få svært ved at bevæge udenrigspolitikken i en ny retning. De seks partier i den såkaldte 'nationsalliance' spænder over hele det politiske spektrum fra sekulære socialdemokrater til nationalister og islamister. Den umage koalition vil næppe avle store nybrud, især fordi de først og fremmest forenes af modstanden til Erdoğan. Vinder de valget, vil udenrigspolitik stå i skyggen af hjemlige reformer.

Europa må nærme sig Tyrkiet

Derfor bør Europa ikke vente på Tyrkiet. Tværtimod bør vi aktivt søge muligheden for at øge vores indflydelse i landet og skabe strukturer for samarbejde på flere områder.

Tyrkiets geografiske placering giver landet en stor og mangefacetteret indflydelsessfære. Det var bl.a. på grund af Tyrkiets indflydelse i Sortehavet, at forhandlingen af kornaftalen mellem Rusland og Ukraine blev en succes sidste år. Ligeledes har Tyrkiet både magt og interesser på spil i nabolandene Armenien, Georgien, Syrien og Irak samt i Nordafrika.

Dertil huser Tyrkiet et energipolitisk potentiale for Europa. Ud over gasfelterne i Middelhavet og gasledningerne fra Aserbajdsjan ind i EU kan Tyrkiet blive et knudepunkt for grøn brint, som kan sendes via tyrkiske hydrolyseanlæg videre mod europæisk industri. Med sin megen vandkraft, lange kystlinje og store landareal kan Tyrkiet tilmed producere grøn energi fra vand, vind og sol.

Omvendt udgør Tyrkiets geografiske placering også en risiko for Europa – særligt hvad angår migration. Erdoğan har ved flere lejligheder forsøgt at lægge pres på Europa ved at true med at åbne grænsen mod Grækenland. Det understreger, at en bæredygtig europæisk flygtningepolitik kun kan tilvejebringes sammen med Tyrkiet.

Særligt vigtigt bliver det, hvis magten skifter: Oppositionsleder Kılıçdaroğlu har understreget, at Tyrkiet ikke kan holde til de flygtningestrømme, som tørke og vandmangel vil sende på flugt nordpå – og at der derfor skal skabes en bredere europæisk løsning til at erstatte den hedengangne migrationsaftale fra 2016.

I den nye geopolitiske virkelighed er der ingen vej udenom Tyrkiet. På den ene side kan det blive en handelspartner, der kan reducere Europas kritiske afhængighed af Rusland og Kina gennem såkaldt 'near-shoring' af forsyningskæder. Men samtidig kan Europa også tilbyde Tyrkiet et alternativ til Rusland og Kina og derved mindske deres voksende indflydelse tæt på vores grænser.

Tættere udenrigspolitisk koordinering med Tyrkiet behøver ikke være en illusion. Ifølge Dansk Institut for Internationale Studier er tyrkisk udenrigspolitik gået fra at have 97 pct. overensstemmelse med EU's udenrigspolitik i 2007 til 7 pct. i 2022. Det understreger, at fælles prioriteter er mulige på trods af den nuværende afstand.

Det kræver dog, at Europa er parat til at acceptere, at Tyrkiet er en geopolitisk konkurrent og allieret på samme tid. Og det vil uundgåeligt medføre svære dilemmaer, hvor hensyn til magt, interesser og værdier kappes.

Efter vendepunktet i 2022 bør det stå klart for Europa, at vi må opbygge alliancer og samarbejde strategisk med regionale stormagter som Indien, Brasilien og Tyrkiet, hvis vi ønsker at kæmpe for vores værdier. Udviklingen i dansk udenrigspolitik fra at være 'værdibaseret' under Jeppe Kofod til mere 'pragmatisk' under Lars Løkke Rasmussen afspejler denne erkendelse.

Det bør vores tilgang til Tyrkiet efter valget også.